

ONGOONGO MEI HE VA'A FAKAMATALA'EA

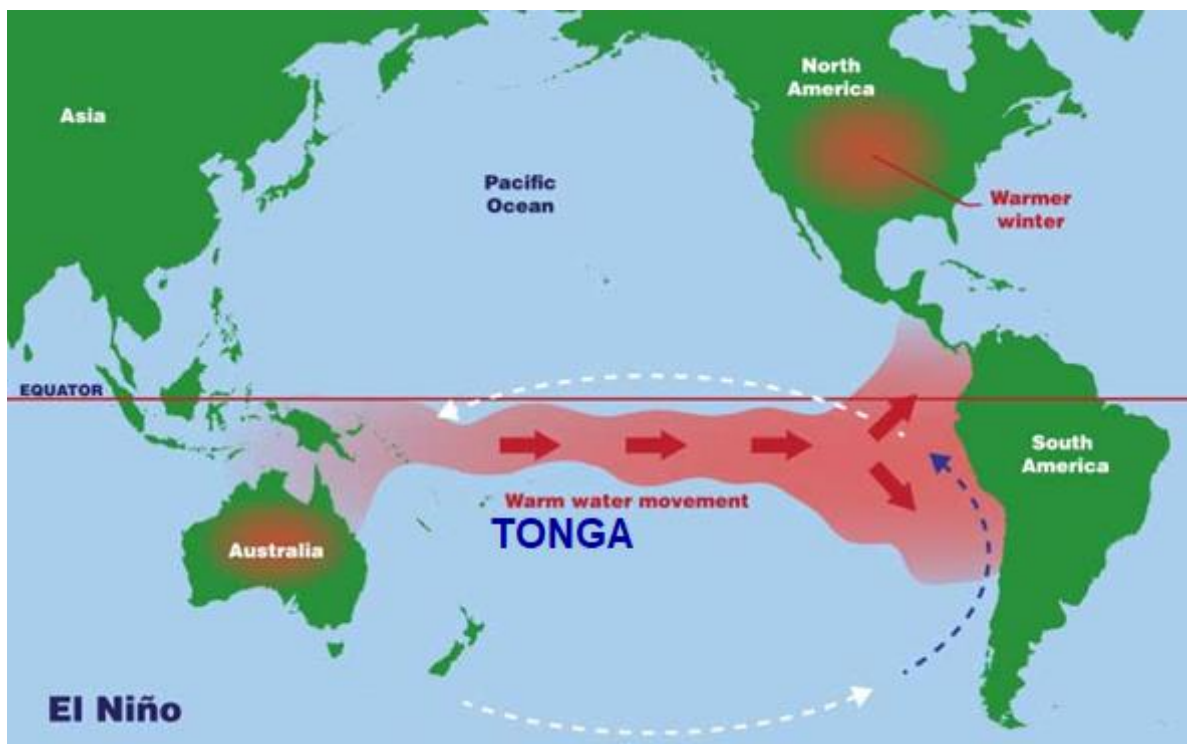
MINISTRY OF METEOROLOGY, ENERGY, INFORMATION, DISASTER MANAGEMENT,
ENVIRONMENT, CLIMATE CHANGE & COMMUNICATIONS
P.O. Box 1380, Domestic Terminal, Fua'amotu Airport, TONGA
Tel: (676) 35355/35008 Fax: (676) 35123 Email: metstaff@met.gov.to

FAKATOKANGA KE TOKATEU KI HA FAHA'ITA'U EL NIÑO

'E malava ke to e momoko ange taimi po'uli', si'i si'i ange 'uha', pea lahi ange ngaahi magari'.

Fakatokanga tokateu ki ha faha'ita'u El Niño

Kuo tuku atu ha fakatokanga tokateu ki ha faha'ita'u El Niño ki he 'Otu Tonga'. 'Oku 'uhinga eni kuo mafana ange 'a e potu tahi Pasifiki' mei tokelau 'o Tonga ni' ki he hihifo 'o 'Amelika Tonga'.

*Fakatāā 1: Ko e natula 'o e El Niño 'i he potutahi Pasifiki'.
(Ma'u'anga fakamatala: <https://scijinks.gov/el-nino/>)*

Ngaahi nunu'a 'o e faha'ita'u El Niño ki Tonga.

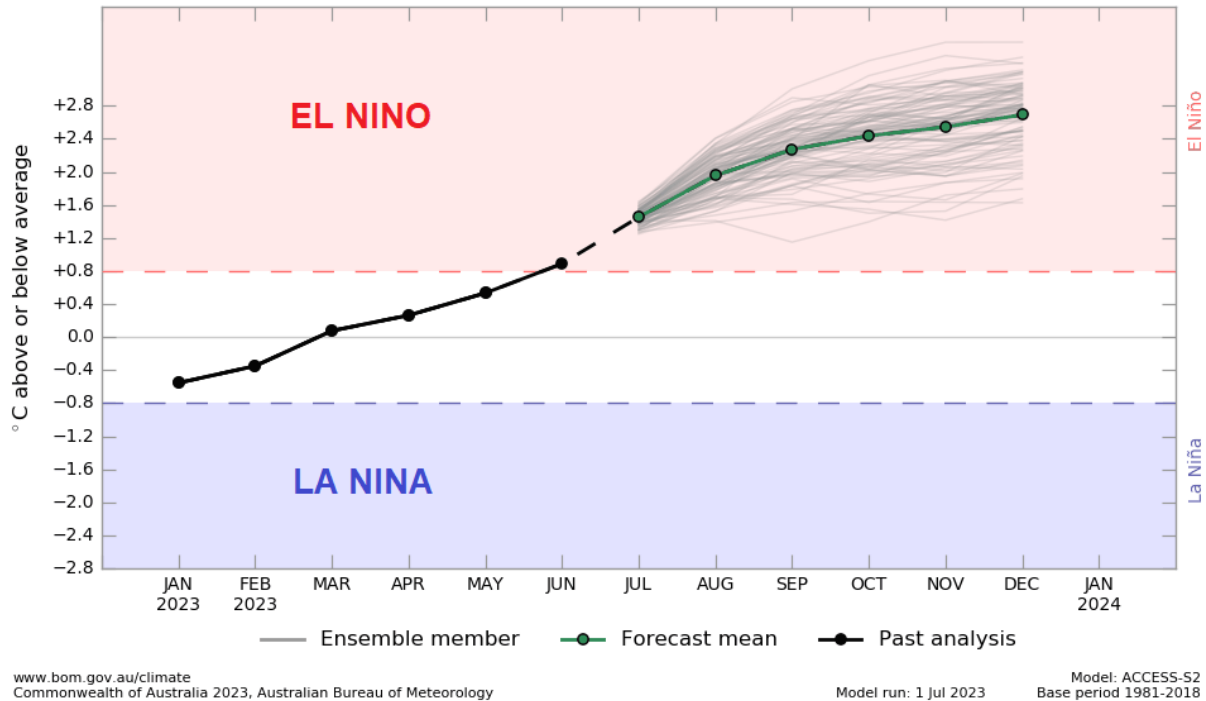
'Oka tu'ulahoko ai pe El Niño 'I he ngaahi mahino koeni ka hoko', ko e ngaahi nunu'a ki Tonga 'oku kau ai e:

1. Momoko ange taimi po'uli
2. Si'isi'i ange 'uho'uha' he mahina 'e 6 ki he 12 ka hoko'.

3. Lahi ange ngaahi matangi' 'i he fa'ahitta'u afā ka hoko' (1 Novema 2023 – 30 'Epeleli 2024)

Fakamatala'ea

'Oku 'i he 70% ' ae faingamalie ke hoko ai ha faha'ita'u El Niño he ta'u ni pea ko e fkangaanga ke kamata 'i he vaha'a taimi Siulai ki 'Aokosi 2023.

Fakatāā 2: 'Oku lototaha kotoa pe 'a e ngaahi motolo fakamatala'ea 'e hoko 'a e faha'ita'u El Nino 'i he 2023. (Ma'u'anga fakamatala: Potungauae Fakamatala'ea 'a 'Aositelelia)

Fale'i ki he ngaahi ngaue ke fakahoko 'i he mahina 'e 3 ki he 6 ka hoko':

1. Ma'u 'a e ngaahi fakamatala fakamuimui taha fekau'aki mo e tu'unga 'o e fa'ahi ta'u El Nino mei he Va'a Fakamataka'ea 'a Tonga.
2. Tuhani e me'i vai 'uha', tautefito ki he ngaahi motu iiki ange' 'oku fakafalala he vai 'uha, pea tanaki e me'i vai kotoa 'oku ala lava' he taimi 'oku to mai ai ha 'uha.
3. Ko e sekitoa ki he Mo'ui', fale'i ke fai ha mateuteu ki ha ngaahi mahaki felave'i moe mokomoko ange 'ea he taimi po'uli, la'ala'ā mo hano usesia e ma'u'anga vai' ki ha hoko mai ha matangi.
4. Ko e sekitoa Ngoue, fale'i ke fakahoko leva e ngaahi teuteu ki he founga ngoue mo e founga tauhi fangamanu he taimi la'ala'aa
5. Ko e sekitoa Toutai, fale'i ke teuteu e founga toutai he 'e malava ke uesia e toutai valu mo e ika taka 'i ha'anau mavahe mei Tonga ni 'i he El Nino. 'E malava foki ke mate mo e feo' pea mo tupulaki e limulimua 'o tahi' 'i he ngaahi feitu'u 'e ni'ihiki ke ne usesia moha ngaahi me'a mo'ui hange ko e ika.
6. Ko e sekitoa ki he Vai, fale'i ke vakai'i ma'u pe tu'unga taau mo e lahi 'o e vai kihe ngaahi kolo kotoa pe.

7. Ki he sekitoa ki hono tokangaekina e ngaahi fakatamaki, fale'i ke kamata leva e teuteu ki ha taimi la'ala'ā mo ha ngaahi saikolone, kau kiai hono fakahoko ha ngaahi fakataha teuteu tokamu'a e ngaahi komiti fakakolo mo fakavahenga'.
8. Ki he sekitoa ngaahi Ngaue Lalahi, fale'i ke fakahoko leva e ngaahi ngaue monomono 'o hanga naki atu e teuteu' ki ha faha'ita'u Matangi kamata 'i Novema.
9. Ki he sekitoa ki hono tokangaekina 'a kinautolu 'oku tu'u lavea ngofua', fale'i ke tokangaekina e momoko ange 'ea' he taimi po'uli', fakapapau'i 'oku lelei pe 'enau ngaahi ma'u'anga vai, mo mateuteu ki ha ngaahi taimi e fiema'u 'ai ha hola ki he ngaahi falehufanga' 'oka lahi ange ngaahi matangi malohi' he faha'ita'u afā hoko'.
10. Ki he sekitoa ki he ngaahi pisinisi 'a e Pule'anga' hange ko e uhila, vai mo e fetu'utaki , fale'i ke fai ha tokangaekina makehe 'a e faha'i ta'u matangi 'oku tau hanganaki atu kiai ke fakasi'isi'l hano uesia.

Ki ha toe faka'eke'eke fekau'aki mo e fakatokanga tokateu ki ha El Nino

Fetu'utaki ki he Va'a Fakamatala'ea 'a Tonga' 'i he malumalu 'o e Potungaue MEIDECC 'i he fika ta'etotongi ko e 0800638 pe fika Telefoni 35-009 'imeili: metstaff@met.gov.to. 'Oku 'iai foki mo e peesi facebook Tonga Meteorological Services Facebook page, pea mo e uepisaiti ko e www.met.gov.to

-Ngata'anga-